

ศึกษาวิเคราะห์เรื่องกรรมตามหลักพระอภิธรรม

An Analytical Study of Kamma based on Abhidhamma

¹ระพีพันธุ์ พิสุทธิพันธุ์, ²พระปัญญาวชิรบัณฑิต (สมบูรณ์ วุฑฒิโกโร),

³แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม และ ⁴พระศรีวินยาภรณ์ (สายรุ้ง อินทาวุธ)

¹Rapeepan Pisuthipan, ²Phra Panyavajrapandit (Somboon Vutthikaro),

³Mae chee Kritsana Raksachom, and ⁴Phra Srivinayaphon (Sairung Intawuttho)

^{1,2,3}บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2,3}Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

⁴บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

⁴Graduate School, Mahamakut Buddhist University.

¹Corresponding Author's Email: repee2024@gmail.com

Received: September 22, 2024; **Revised:** December 16, 2024; **Accepted:** December 18, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษากรรมตามหลักพระอภิธรรม 3) เพื่อวิเคราะห์กรรมตามหลักพระอภิธรรม เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาพร้อมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัย พบว่า 1) เจตนา คือ ความจงใจเป็นสภาพธรรมที่ส่งผลให้ทำกรรมดี หรือไม่ดีผ่านช่องทางกาย วาจา และใจ เจตนาเป็นเหตุให้เกิดพฤติกรรมกรรมดำเนินชีวิตที่ดี หรือไม่ดี เป็นบุญหรือเป็นบาป พระพุทธศาสนาสอนให้รับผิดชอบการกระทำของตนเอง โดยมีเจตนาขับเคลื่อนให้กระทำความชั่วส่งผลให้มีความสุขกายสุขใจ เจตนาขับเคลื่อนให้กระทำความดีส่งผลให้มีความสุขกายทุกขใจ 2) กรรมตามหลักพระอภิธรรมแบ่งเป็น อกุศลกรรม 12 ประการ กามาวจรกุศล 8 ประการ รูปาวจรกุศลกรรม 5 ประการ อรูปาวจรกุศล 4 ประการ อกุศลกรรม 12 แบ่งเป็น ความโลภที่ประกอบด้วยความเห็นผิดจิตวิปลาส 4 ประการ ความโลภที่ไม่ประกอบด้วยความเห็นผิด 4 ประการ ความโกรธมี 2 ประการ คือ โกรธเอง และมีคนมาชี้แนะให้โกรธ ความหลงมี 2 ประการคือ ความสงสัยที่เป็นอกุศลและความฟุ้งซ่าน กามาวจรกุศลกรรม มี 8 ประการ คือ ความดีที่ตั้งใจทำเองหรือมีบุคคลอื่นชักชวน ประกอบด้วยปัญญา 4 ประการ ความดีที่ไม่มีปัญญา 4 ประการ รูปาวจรกุศลกรรม คือ ระดับรูปฌาน 5 ระดับ อรูปาวจรกุศลกรรม 4 คือ ระดับอรุพฌาน 4 ระดับ 3) การรักษากกรรม คือ การรักษากจิตอยู่ในระดับกามาวจรกุศลจิต ประกอบด้วย ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา สัมมามวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในปัจจุบัน พัฒนาจิตเพื่อมีความสุขระดับฌานจิต 5 ระดับ องค์ของฌานจิต ประกอบด้วย วิตก วิจาร ปีติ สุข และเอกัคคตา พัฒนาจิตให้ขึ้นสู่ระดับอรุพฌานจิต 4 ระดับ องค์ของอรุพ

ฉานจิตประกอบด้วย อุปเพกขาและเอกัคคตา พัฒนาจิตให้มีความสุขที่ยั่งยืน คือ ระดับจิตของพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์

คำสำคัญ: กรรม; เจตนา; พระอภิธรรม

Abstract

The study consisted of the following objectives: 1) to investigate the concept of *kamma* in Buddhism; 2) to explore *kamma* according to Abhidhamma; and 3) to analyze *kamma* according to Abhidhamma. The study used a documentary research approach to investigate the Tipitaka and its commentary, as well as related documents. The study found that 1) *cetanā* refers to one's volition or intention to perform wholesome or unwholesome *kamma*, be it intellectual, vocal, or physical. *Cetanā* is the cause that leads to behavior, whether good or bad, meritorious or demeritorious. Buddhism emphasizes taking responsibility for one's own actions, with *cetanā* serving as the driving force for wholesome *kamma*, which leads to physical and mental happiness, and unwholesome *kamma*, which leads to physical and mental suffering. 2) According to Abhidhamma, *kamma* is divided into 12 unwholesome actions (*akusalakamma*), 8 sense-sphere wholesome states (*kāmāvacarakusala*), 5 fine-material-sphere wholesome states (*rūpavacarakusala*), and 4 immaterial-sphere wholesome states (*arūpavacarakusala*). 12 Unwholesome actions (*akusalakamma*) is divided into greed that contains 4 kinds of distortion (*vipallāsa*) and that which does not contain 4 kinds of wrong view. There are 2 kinds of hatred: one that is angry by oneself, and one that is provoked by others. There are 2 kinds of delusion, namely unwholesome doubt and distraction. 8 Sense-sphere wholesome states (*kāmāvacarakusala*) refer to wholesomeness that is either self-initiated or motivated by others, and contain 4 kinds of wisdom. There are also another kind of wholesome states that do not contain 4 kinds of wisdom. 5 Fine-material-sphere wholesome states (*rūpavacarakusala*) consist of 5 absorptions, while 4 immaterial-sphere wholesome states (*arūpavacarakusala*) consist of 5 absorptions. 3) To maintain the mind in the sense-sphere wholesome states, one must cultivate faith (*saddhā*), effort (*virīya*), mindfulness (*sati*), concentration (*samādhi*), wisdom (*paññā*), right speech (*sammāvācā*), right action (*sammākammanta*), and right livelihood (*sammāājīva*) in order to lead a happy life in the present moment. One should also cultivate one's mind in order to achieve happiness and 5 absorptions. The establishment of *jhāna* or absorptions consists of thoughts (*vitakka*), investigation (*vicāra*), joy (*pīti*), one-pointedness (*ekaggata*), while the establishment of formless *jhāna* or absorptions consists of equanimity (*upekkhā*) and one-pointedness (*ekaggata*). The mental development for long-term happiness is the level of mind of the Stream-Entrer, the Once-Returner, the Non-Returner, and the Arahant.

Keywords: *kamma*; *cetanā*; Abhidhamma.

บทนำ

คำสอนทางพระพุทธศาสนาบรรจุอยู่ในพระไตรปิฎก 3 ปิฎก คือ 1. พระวินัยปิฎก 2. พระสุตตันตปิฎก 3. พระอภิธรรมปิฎก พระอภิธรรมปิฎกเป็นปิฎกที่รวบรวมคำสอนที่เป็นสภาวะที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับจิต เจตสิก รูป นิพพาน คำสอนเรื่องกรรม หรือที่เรียกว่า การกระทำนั้นปรากฏอยู่ในพระอภิธรรมในลักษณะของสภาวะที่เรียกว่า กุศลธรรม อกุศลธรรม อัปายกตธรรม (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: อภ.สง.(ไทย); 34/1/124) ดังข้อความว่า “จิตที่เป็นกามาวจรซึ่งเป็นกุศล สหระคด้วย

โสมนัส สัมปยุตด้วยญาณ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: อภ.สง.(ไทย); 34/1/1) ข้อความว่า “จิตที่เป็นอกุศล สหระคด้วยโสมนัส สัมปยุตด้วยทวิภูฏี” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: อภ.สง.(ไทย); 34/365/110) ข้อความว่า “จิตที่เป็นอกุศล สหระคด้วยโหมนัส สัมปยุตด้วยปฏิมะ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: อภ.สง.(ไทย); 34/413/120) และข้อความว่า “จิตที่เป็นอกุศล สหระคด้วยอุเปกขา สัมปยุตด้วยวิจิจจณา” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: อภ.สง.(ไทย); 34/422/122) และข้อความว่า “จิตที่เป็นอกุศล สหระคด้วยอุเปกขา สัมปยุตด้วยอุทธัจจะ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: อภ.สง.(ไทย); 34/427/123) จากข้อความเหล่านี้เป็นการอธิบายกรรมผ่านเรื่องจิตและเจตสิก และข้อความที่แสดงถึงการที่จิตและเจตสิกมีลักษณะสภาวะอย่างนี้จะทำให้เกิดห่วงโซ่แห่งปฏิจจสมุปบาท คือ ความไม่รู้ที่เป็นอวิชชา เป็นเหตุให้เกิดสังขารการปรุงแต่งที่ดีและไม่ดีส่งผลให้เกิดมีวิญญาน คือ การได้ชีวิต วิญญานส่งผลให้เกิดนามรูป เป็นต้น (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: อภ.สง.(ไทย); 35/286/268)

ในคัมภีร์อภิธรรมมีคำว่า “กัมมปัจจัย” ได้แก่สภาพที่อาศัยเป็นไปโดยกรรม ซึ่งประกอบด้วย “เจตนา” และ “กิเลส” ซึ่งทั้งสองอย่างล้วนเป็น “เจตสิก” นอกจากนั้น “สภาวะธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง และเป็นอารมณ์ของกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวะธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและเป็นอารมณ์ของกิเลสโดยกัมมปัจจัย ได้แก่เจตนาที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและเป็นอารมณ์ของกิเลสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตชั้นธโดยกัมมปัจจัย” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: อภ.ป.(ไทย); 40/20/892) และข้อความว่า “ขันธที่เป็นอกุศลซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธที่เป็นอกุศลซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอุปนิสสยปัจจัย (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: อภ.ป.(ไทย); 40/423/274) และข้อความเกี่ยวกับการอธิบาย ปกตูปนิสสยปัจจัยว่า “บุคคลอาศัยราคะแล้วฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ พุตเท็จ พุตส่อเสียด พุตคำหยาบ พุตเพ้อเจ้อ จัดแะ ปล้นไม่ให้เหลือ ปล้นเรือนหลังเดียว ดักจี้ที่ทางเปลี่ยว ล้วงเกินกรรยาผู้อื่น ฆ่าชาวบ้าน ฆ่าชาวนิคม ฆ่ามารดา ฆ่าบิดา ฆ่าพระอรหันต์ มีจิตประทุษร้ายทำพระโลหิตของพระตถาคตให้ห้อ ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน อาสยโทสะ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: อภ.ป.(ไทย); 40/423/274) สำหรับในอภิธัมมัตถสังคหะ ปรากฏคำว่า กัมมจตุกกะ แบ่งกรรมออกเป็น 4 หมวด คือ หมวดที่ 1. แบ่งกรรมตามหน้าที่ 2. แบ่งกรรมตามลำดับการส่งผล 3. แบ่งกรรมตามอำนาจการให้ผล 4. แบ่งกรรมโดยมูลฐานการให้ผล (พระอนุรุธาจารย์, 2546) ในอภิธัมมัตถวินิฎฎีกามีการอธิบายถึงกรรมโดยอำนาจแห่งกิจ โดยลำดับแห่งการให้ผล โดยอำนาจแห่งการให้ผล โดยอำนาจเป็นมูลฐานให้ผล (พระสมุญคลาจารย์, 2546)

จากข้อความดังกล่าวมาข้างต้นนี้เป็นการอธิบายเรื่องกรรม ที่ปรากฏในคัมภีร์พระอภิธรรม เป็นการอธิบายเรื่องกรรมที่ใช้ศัพท์ยาก ศัพท์เฉพาะ เนื้อหาของกรรมล้วนเกี่ยวกับสภาวะธรรมที่เป็นจิต เจตสิก รูป จึงยากที่จะเข้าใจ จำเป็นต้องได้รับการอธิบายเพื่อความเข้าใจในการศึกษาพระพุทธศาสนา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการวิเคราะห์ เรื่องกรรมตามหลักพระอภิธรรม ด้วยภาษาและสำนวน ที่ง่ายเหมาะแก่การเข้าใจ การวิเคราะห์และอธิบายเรื่องกรรมนี้ จึงเหมาะสมสำหรับบุคคลทั่วไปและผู้ที่มีได้มี พื้นความรู้ทางธรรมสูง โดยผู้วิจัยศึกษาถึงแนวคิดเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา ศึกษากรรมตามหลักพระ

อภิธรรมและวิเคราะห์หลักการเรื่องกรรมในคัมภีร์พระสูตรและพระอภิธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจให้พุทธศาสนิกชน และผู้สนใจ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาเรื่องกรรมตามหลักพระอภิธรรม
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์กรรมตามหลักพระอภิธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์เรื่องกรรมในพระอภิธรรม เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการรวบรวมข้อมูลในเอกสารคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขอบเขตงานวิจัยมี 2 ด้าน คือ (1) ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ แนวคิดในเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา ศึกษากรรมตามหลักพระอภิธรรม หลังจากนั้นจะนำเรื่องกรรมในพระอภิธรรมไปวิเคราะห์ (2) ขอบเขตด้านเอกสาร ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 อรรถกถาภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหะ คัมภีร์อภิธรรมมัตถวิภาวนีฎีกา เอกสารตำราวิชาการ บทความวิชาการ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนการวิจัยมีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลจากแหล่งที่เกี่ยวข้อง โดยที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้แก่ เอกสารคัมภีร์ และงานวิจัยต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์โดยนำข้อมูลแนวคิดเรื่องกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เรื่องกรรมในคัมภีร์พระอภิธรรมและนำหลักกรรมในคัมภีร์พระอภิธรรมเท่านั้น

ขั้นตอนที่ 3 นำมาเรียบเรียงวิเคราะห์กรรมในคัมภีร์พระสูตรและคัมภีร์พระอภิธรรม

ขั้นตอนที่ 4 สรุปนำเสนอผลการวิจัยและข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาแนวคิดเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา จากการศึกษาพบว่า กรรม คือ เจตนา หรือความตั้งใจในการลงมือทำความดี หรือความชั่ว มนุษย์ทั้งหลายที่ดำเนินชีวิตในปัจจุบันนี้ด้วยการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว มีทั้งเจตนาที่บริสุทธิ์และไม่บริสุทธิ์ ผู้ที่มีเจตนาบริสุทธิ์จะแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ที่ซื่อสัตย์ต่ออาชีพต่อบุคคลรอบข้างมีความปรารถนาดีต่อกัน เจตนาดีทั้งดีและไม่ดี เจตนาดีทำให้การกระทำดี เจตนาไม่ดีจะทำให้การกระทำไม่ดี กรรมนั้นจึงเป็นค่ากลาง ๆ ขึ้นอยู่กับเจตนาแรงกล้าในด้านดีหรือไม่ดี เจตนาเป็นตัวขับเคลื่อน การกระทำความดี คือ การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติดื้อต่อสามีหรือภรรยาของผู้อื่น ไม่พูดปดหรือพูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพ้อเจ้อ ไม่ดื่มสุรา ทั้ง 5 นี้ คือ หลักมนุษยธรรม

ส่วนการกระทำกรรมไม่ดี คือ เจตนาในการฆ่าสัตว์ใหญ่สัตว์น้อย เจตนาในการลักทรัพย์ เจตนาในการประพฤติดุสิตามีหรือภรรยาผู้อื่น เจตนาในการพูดเท็จพูดปดพูดส่อเสียดพูดคำหยาบพูดเพ้อเจ้อ เจตนาในการดื่มสุรา การที่ศีลข้อที่ 1 จะขาด นั้นทางพระพุทธศาสนามีเกณฑ์ในการตัดสิน คือ สัตว์ที่จะฆ่านั้นมีชีวิต บุคคลผู้ที่จะฆ่ามีจิตใจที่อยากฆ่า มีความพยายามในการฆ่า ทำยที่สุดสัตว์นั้นตายด้วยน้ำมือผู้ฆ่า หากไม่ครบองค์ประกอบศีลก็ไม่ขาดแต่ศีลนั้นต่างและพริ้ว ศีลข้อที่ 2 การลักทรัพย์ การที่ศีลข้อที่ 2 จะขาดนั้นมีเกณฑ์ในการตัดสิน คือ ทรัพย์นั้นมีเจ้าของครอบครอง มีความสำคัญว่า ทรัพย์นั้นมีผู้ครอบครอง มีความตั้งใจในการลักขโมย มีความพยายามในการขโมย ลักขโมยมาด้วยความพยายามนั้น ศีลข้อที่ 3 ประพฤติผิดในภรรยาหรือสามีของผู้อื่น การที่ศีลข้อที่ 3 จะขาด มีเกณฑ์ในการตัดสิน มีสตรีหรือบุรุษที่จะพึงล่วงละเมิด มีจิตคิดจะเสพในสตรีหรือบุรุษ มีความพยายามในการที่จะเสพ มีความยินดีในการที่จะเสพสตรีหรือบุรุษ ศีลข้อที่ 4 มีเกณฑ์ในการตัดสิน คือ เรื่องไม่จริง จิตคิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อน ความพยายามที่จะพูดเท็จเกิดจากจิต ทำยที่สุดมีคนเชื่อตาม การรักษาศีลเรียกว่า กรรมขาว ผลที่ได้รับ คือ ความดีความสุข ส่วนการผิดศีลเรียกว่า กรรมดำ ผลที่ได้รับ คือ ความเดือดร้อนใจ เกณฑ์ในการตัดสินกรรมดีที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท คือ กรรมใดที่บุคคลทำแล้วตนเองไม่เดือดร้อนคนอื่นไม่เดือดร้อน กรรมนั้นเป็นกรรมดี แต่ทว่ากรรมใดที่บุคคลทำแล้วตนเองเดือดร้อนคนอื่นเดือดร้อนกรรมนั้น เป็นกรรมไม่ดี

ในพระไตรปิฎกปรากฏข้อความเกี่ยวกับกรรมว่า สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกัน นอกจากนั้นกรรมยังแบ่งออกเป็น 12 ชนิด โดยแบ่งตามกาลเวลา คือ กรรมให้ผลในชาติปัจจุบัน เรียกว่า ภูมิฐธรรมเวทนิยกรรม กรรมให้ผลในชาติหน้าเรียกว่า อุปัชชเวทนิยกรรม กรรมให้ผลในชาติต่อ ๆ ไป เรียกว่า อปรปริยายเวทนิยกรรม กรรมหนัก คือ การฆ่าบิดาการฆ่ามารดาการฆ่าพระอรหันต์ ทำพระโลหิตของพระพุทธเจ้าให้ห่อพระโลหิต การทำสังฆเภทเรียกว่าครุกรรม สำหรับกรรมนำเกิดเรียกว่าชนกกรรม กรรมที่คอยสนับสนุนเรียกว่า อุปัตถัมภกกรรม กรรมที่คอยเบียดเบียนเรียกว่า อุปปีฬกกรรม กรรมที่คอยตัดรอนเรียกว่า อุปฆาตกรรม เปรียบกรรมชนิดนี้เหมือนโคที่อยู่ใกล้ประตูคอก เมื่อเปิดคอกแล้วหากไม่มีโคตัวหนุมที่มีกำลังแข็งแรงออกไปก่อน โคตัวที่อยู่ใกล้ประตูคอกจะออกไปก่อน ถึงแม้โคตัวนั้นจะเป็นโคแก่ กรรมที่ทําเป็นประจำเรียกว่า พหุลกรรม หรืออาจิณณกรรม ลักษณะของอาจิณณกรรม คือ หากบุคคลใดเจริญกรรมฐานเป็นประจำ หรือสวดมนต์เป็นประจำ ตักบาตรเป็นประจำ ทุกคนทำคุณงามความดีเป็นประจำตลอดชีวิตลักษณะนี้เรียกว่า กุศลอาจิณณกรรม หากบุคคลใดฆ่าสัตว์เป็นอาชีพ เลี้ยงชีวิตด้วยการฆ่าสัตว์เป็นเวลานาน หรือประกอบอาชีพฆ่าไก่ขาย อาชีพฆ่าหมูเลี้ยงชีพ ฆ่าวัว เลี้ยงไก่ เลี้ยงเป็ด เลี้ยงวัว เลี้ยงหมู ขายชีวิตสัตว์ ในสังคมไทยยุคปัจจุบันนี้ ปรากฏมีแก๊งคอลเซ็นเตอร์ระบาดลอบหลวงประชาชนทั่วประเทศ ประชาชนประสบความยากลำบากเนื่องจากถูกแก๊งคอลเซ็นเตอร์หลอกให้ทำธุรกรรมการเงิน คนไทยสูญเสียเงินเนื่องจากไม่รู้ไม่ทันแก๊งคอลเซ็นเตอร์ กลุ่มทำกรรมลักษณะเหล่านี้เรียกว่าทำอกุศลอาจิณณกรรม กรรมที่ทำตอนใกล้จะตายเรียกว่า อาสันนกรรม กรรมที่สักแต่ว่ากระทำเรียกว่ากฏัตตกรรม และกรรมที่ไม่ส่งผลเรียกว่าอโหสิกรรม ลักษณะของอโหสิกรรม คือหากบุคคลนั้นสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วหลังจากปรินิพพานแล้ว กรรมนั้นจะไม่

ตามส่งผลยกตัวอย่างของพระองค์หลีกก่อนบรรลุประอรหันต์ได้ฆ่าคนไว้จำนวน 999 คน กรรมนั้นจะตามส่งผลในขณะที่พระอรหันต์ยังมีชีวิตอยู่ปรากฏว่าพระองค์หลีกไปบิดบาตจะมีก้อนดินท่อนไม้ที่บุคคลขว้างไปในที่อื่น ๆ สิ่งเหล่านั้นได้ลอยมากระทบพระองค์หลีกเลื้อดอาบกลับวัดทุกวัน หากพระอรหันต์นั้นปรินิพพานแล้ว กรรมทั้งหมดจะเป็นอโหสิกรรมไม่ตามส่งผล

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยว่า กรรมตามการอธิบายตามแนวพระอภิธรรมนั้น เกิดจากเจตนาที่เกิดร่วมกันกับจิตและเจตสิก ทำให้เกิดอกุศลกรรมมีทั้งหมด 12 สภาวะ ดังนี้ จิตที่เป็นโลกจิตตามอภิธรรมมี 8 สภาวะ คือ (1) ความโลภที่มีความเห็นผิดมีความดีใจมีความโลภเอง เช่น การเป็นโจรปล้นร้านทอง ปล้นร้านค้า ปล้นบ้านเรือน ฉ้อโกงทั้งโดยตรงและเชิงนโยบาย ทูจริต หลอกหลวงเงินของผู้อื่นมาเป็นของตน เมื่อได้สิ่งของมาแล้วเกิดความดีใจครอบครองเป็นของตนเอง (2) ความโลภที่มีความเห็นผิดมีความดีใจมีคนมาชักชวนชักจูงให้ร่วม ขบวนการปล้น ขบวนการหลอกหลวง (3) ความโลภที่ไม่มีความเห็นผิดมีความดีใจโสมนัส เกิดความอยากได้เองแสวงหาอย่างถูกต้อง ไม่ยึดมั่นในสิ่งของเหล่านั้น (4) ความโลภที่ไม่มีความเห็นผิดมีความดีใจโสมนัส มีคนชักชวนให้อยากได้และแสวงหาอย่างถูกต้องไม่ยึดมั่นในสิ่งของเหล่านั้น (5) ความโลภที่มีความเห็นผิดมีอารมณ์เฉย ๆ เกิดความโลภเอง ปล้น จี้ ฉ้อโกง ทำด้วยตนเอง (6) ความโลภที่มีความเห็นผิดมีอารมณ์เฉย ๆ มีคนชักชวนให้โลภชักชวนให้อยากได้ ชักชวนให้โกง (7) ความโลภที่ไม่มีความเห็นผิดมีอารมณ์เฉย ๆ เกิดความโลภอยากได้เอง แสวงหาสิ่งของด้วยความถูกต้อง (8) ความโลภที่ไม่มีความเห็นผิดรู้บาปบุญคุณโทษแต่มีคณสิ่งให้ไปขโมยทั้ง ๆ ที่ไม่เต็มใจ มีอารมณ์เฉย ๆ เช่น นาย ก.เป็นคนรู้บาปบุญคุณโทษ ทราบว่าการขโมยผิดศีลธรรม แต่ต้องจำใจขโมย เนื่องจากมารดาสั่งให้ขโมย ทั้งหมดที่กล่าวมานี้มาจากจิต ไม่สามารถห้ามจิตได้ ดังนั้นความโลภก็เกิดขึ้นกับบุคคลต่าง ๆ ในโลกนี้ (9) การกระทำที่เกิดขึ้นเวลาไม่พอใจ ไม่พอใจ หรือไม่ต้องการ คือ โกรธ เกิดการกระทำนั้น ๆ ขึ้นมาด้วยความปกติ มีความโกรธ รู้สึกขึ้นมาเอง (10) ความโกรธที่เกิดขึ้นโดยขณะเกิดความโกรธนั้นมีบุคคลชักชวนกระตุ้นให้เกิดความโกรธ (11) ในขณะที่มีความรู้สึกปกติ มีความหลงหรือเห็นผิด ทำให้รู้สึกเล็งเล็งสงสัยในพระรัตนตรัย สงสัยเรื่องกรรม สงสัยบิดามารดาไม่มีบุญคุณแก่ตน (12) ในขณะที่มีความรู้สึกปกติ มีความหลงหรือเห็นผิด เกิดพร้อมด้วยความฟุ้งซ่านอกุศลกรรม คือ จิตโลภ จิตโกรธ จิตหลงนั่นเอง

กุศลกรรมโดยจิตในกามภูมิที่นำไปเกิดการสร้างกุศลกรรมและรับผลของกุศลกรรม การสร้างกุศลในกามภูมิโดยจิตได้สะสมกุศลกรรมไว้เพียงพอแล้ว ชีวิตบุคคลในกามภูมินี้จะมีวิธีการคิดและการดำเนินชีวิตล้วนไปในทางกุศล และชีวิตบุคคลเหล่านี้ ประกอบด้วยสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิเป็นหลัก เพื่อเป็นการระมัดระวังและเพื่องดเว้นในการสร้างบาปอยู่เสมอ สภาวะจิตที่เป็นกุศลมี 8 สภาวะคือ (1) มีความสุขในขณะที่กระทำความดี มีปัญญาเกิดขึ้นมาเอง ความรู้สึกยินดีในขณะที่มีปัญญาเกิดขึ้นเองไม่มีบุคคลชักนำ (2) มีความสุขในขณะที่กระทำความดีมีปัญญามีความรู้สึกยินดีเกิดขึ้นโดยมีเหตุหรือบุคคลชักนำ (3) กุศลจิตเกิดพร้อมด้วยความรู้สึกยินดีในขณะนั้นไม่ได้มีปัญญาเกิดขึ้นมาเอง (4) กุศลเกิดขึ้นพร้อมด้วยความรู้สึกยินดีในขณะนั้นไม่ได้มีปัญญาเกิดขึ้นโดยมีเหตุหรือมีคนชวนทำกุศล (5) กุศลเกิดพร้อมด้วยความรู้สึกเฉย ๆ ในขณะเกิดนั้นมีปัญญาไม่มีใครชวนทำความ

ความดีมีจิตทำด้วยตนเอง (6) กุศลเกิดพร้อมด้วยความรู้สึกละเอียด ๆ เกิดพร้อมด้วยปัญญา เกิดขึ้นโดยมีเหตุหรือบุคคลชักนำ (7) กุศลเกิดพร้อมด้วยความรู้สึกละเอียด ๆ ในขณะที่กระทำนั้น ไม่ได้มีปัญญาอยากทำกุศลโดยไม่มีใครชวน (8) กุศลเกิดในขณะที่กระทำนั้นความรู้สึกละเอียด ๆ ไม่ได้มีปัญญาเกิดขึ้นโดยมีเหตุหรือบุคคลชักชวน

กุศลกรรมของรูปพรหม โดยเริ่มต้นจากการปฏิบัติมานที่เริ่มต้นมาจากการปฏิบัติสมถกรรมฐาน โดยรูปฌานกุศลแบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ ระดับปฐมฌาน ระดับทุติยฌาน ระดับตติยฌาน ระดับจตุตถฌาน และระดับปัญจฌาน รูปฌานระดับ 1 ปฐมฌานจิต มีการยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ในสมถกรรมฐาน การประคองจิตให้อยู่เฉพาะอารมณ์กรรมฐาน ความอึดแอ็บปีติใจความสุขและมีอารมณ์เดียวซึ่งเป็นอารมณ์พิเศษของกรรมฐาน ระดับ 2 ทุติยฌานจิตในการปฏิบัติการประคองจิตให้อยู่เฉพาะอารมณ์กรรมฐาน ความอึดแอ็บปีติใจความสุขทางใจ และมีอารมณ์เดียวซึ่งเป็นอารมณ์พิเศษของกรรมฐาน ระดับ 3 ตติยฌานจิต ความอึดแอ็บปีติใจความสุขใจ และมีอารมณ์เดียวซึ่งเป็นอารมณ์พิเศษของกรรมฐาน ระดับ 4 จตุตถฌานจิต ความสุขทางใจ และมีอารมณ์เดียวซึ่งเป็นอารมณ์พิเศษของกรรมฐาน ระดับ 5 ปัญจฌานจิต มีอารมณ์เป็นกลางและมีอารมณ์เดียวซึ่งเป็นอารมณ์พิเศษของกรรมฐาน

อรุปาวจรกุศล พรหมผู้ที่กำเนิดในอรุปภูมินี้ เป็นผู้มีเฉพาะนามขันธ์ 4 คือ (1) อากาสัญญายตนกุศลฌานจิต (2) วิญญานัญญายตนกุศลฌานจิต (3) อาภิญญายตนกุศลฌานจิต (4) เนวสัญญานาสัญญายตนกุศลฌานจิต องค์ฌานคือมีอารมณ์เป็นกลาง (อุเบกขา) และมีอารมณ์เดียว (เอกัคคตา) ซึ่งเป็นอารมณ์พิเศษของกรรมฐาน ฌานจิตที่เป็นอรุปฌานเหล่านี้เมื่อบุคคลนั้นเสียชีวิตไปแล้วไปเกิดเป็นอรุปพรหม ตัวอย่างเช่น อาฬารดาบสและอุทกดาบสราชมุนี

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่าการวิเคราะห์เรื่องกรรมตามหลักพระอภิธรรม คือ การกระทำกรรมเกิดจากจิตสั่งให้ทำกรรมทั้งดีและไม่ดี หากรักษากิจได้ก็ได้ชื่อว่ารักษากกรรม บุคคลทั้งหลายทำกรรมระดับอกุศลกรรม กุศลกรรม ก็เนื่องมาจากจิต อกุศลจิตทำให้เกิดอกุศลกรรม กรรมตามแนวพระอภิธรรมปิฎกเป็นการอธิบายโดยความสัมพันธ์กับจิต อกุศลจิตเป็นอกุศลกรรม กุศลจิตขึ้นกามาวจรเป็นกามาวจรกุศลกรรม กุศลจิตขึ้นรูปาวจรเป็นรูปาวจรกุศลกรรม กุศลจิตขึ้นอรุปาวจรเป็นอรุปาวจรกุศลกรรม สำหรับการแบ่งกรรมตามคัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหะซึ่งเป็นคัมภีร์ชั้นหลังแบ่งกรรมออกเป็น 16 ประเภท ดังนี้

1. กรรมโดยอำนาจแห่งกิจ มี 4 ประเภท คือ
 - 1) ชนกกรรม กรรมที่ทำหน้าที่ให้เกิด 2) อุปัตถัมภกกรรม กรรมอุปถัมภ์ 3) อุปปีฬกรรม กรรมเข้าไปเบียดเบียน 4) อุปฆาตกรรม กรรมเข้าไปตัดรอน (พระอนุรุทธาจารย์, 2546)
2. กรรมโดยลำดับการให้ผล มี 4 ประเภท คือ
 - 1) ครุกรรม กรรมที่มีกำลังหนัก 2) อาสันนกรรม กรรมที่ใกล้จะตาย 3) อาจิณณกรรม กรรมที่เคยสั่งสมไว้ 4) กตัตตากรรม กรรมที่สักว่าเป็นอันทำที่มีกำลังอ่อน

3. กรรมโดยอำนาจแห่งการให้ผล คือ

1) ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม กรรมที่ให้ผลในชาติปัจจุบัน 2) อุปปัชชเวทนียกรรม กรรมที่ให้ผลในชาติหน้า 3) อปราปรเวทนียกรรม กรรมที่ให้ผลในชาติอื่น ๆ สืบต่อไป 4) โอโหสิกรรม กรรมที่ให้ผลแล้ว หรือยังไม่ให้ผล หรือไม่ให้ผล

4. กรรมโดยอำนาจเป็นมูลฐานให้ผล มี 4 ประเภท คือ

1) อกุศลกรรม 2) กามาวจรกุศลกรรม 3) รูปาวจรกุศลกรรม 4) อรูปาวจรกุศลกรรม (พระอนรรุทธารจารย์, 2546)

จากข้อมูลเหล่านี้ทำให้ทราบว่า การแบ่งกรรมในคัมภีร์ชั้นเป็นการแบ่งกรรมตามหน้าที่ ตามลำดับแห่งการให้ผล ตามอำนาจความหนักเบาของกรรม ตามอำนาจรากเหง้าที่เป็นมูลฐาน ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคมีข้อมูลเกี่ยวกับกรรมมีจำนวน 12 ประเภท แบ่งโดยอำนาจแห่งหน้าที่ (กิจ) มี 4 ประเภท 1. กรรมนำเกิด (ชนกกรรม) 2. กรรมสนับสนุน (อุปถัมภกกรรม) 3. กรรมเบียดเบียน (อุปปีฬกรรม) 4. กรรมตัดรอน (อุปฆาตกรรม) แบ่งตามความหนักและเบา มี 4 คือ 1. กรรมหนัก (ครุกรรม) 2. กรรมใกล้ตาย (อาสันนกรรม) 3. กรรมที่ทำให้ประจำ (อาจิณณกรรม) 4. กรรมสักว่าทำ (กตัตตากรรม) แบ่งตามเวลาส่งผล มี 4 คือ 1. กรรมส่งผลในชาติปัจจุบัน (ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม) 2. กรรมส่งผลในชาติที่ 2 (อุปปัชชเวทนียกรรม) 3. กรรมส่งผลในชาติที่ 3 เป็นต้นไปจนกระทั่งนิพพาน 4. กรรมที่ไม่ส่งผล (โอโหสิกรรม) (วิสุทธิมรรคภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: วิสุทธิ.(ไทย); 2/687/350) ส่วนในอรรถกถาอังคุตตรนิกาย ติกนิบาตปรากฏคำอธิบายกรรมจำนวน 11 ประเภทเท่านั้น โดยไม่นับโอโหสิกรรม (อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: อจ.ติก.อ.(ไทย); 2/34/154)

ในอภิธรรมมัตถสังคหะและวิสุทธิมรรค ตั้งชื่อของกรรมตามหน้าที่ ตั้งชื่อกรรมตามเวลาที่ส่งผล ตั้งชื่อกรรมตามความหนักความเบา ถึงแม้จะตั้งชื่อกรรมเป็นชื่อเฉพาะแต่ก็รวมลงกรรมตามแนวพระอภิธรรมปิฎก ดังนั้นกรรมตามแนวพระอภิธรรมและตามแนวพระสูตรก็คือ กรรมอันเดียวกัน เพียงแต่ต่างกันโดยชื่อเท่านั้น การทำหน้าที่ของกรรมเหมือนกันเช่น ชนกกรรม (กรรมนำเกิด) เป็นชื่อกรรมตามแนวพระสูตรปรากฏในอรรถกถาอังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ปรากฏในคัมภีร์อภิมัตถสังคหะ ชนกกรรมนี้หากอธิบายตามแนวพระอภิธรรมคือ อกุศลชนกกรรม นำไปเกิดในอบายภูมิ 4 คือ สัตว์นรก เปต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน ส่วนชนกกรรมที่เป็น กามาวจรกุศลกรรม นำไปเกิดในมนุษยภูมิและเทวภูมิ คือ เกิดเป็นมนุษย์และเทวดา 6 จำพวก คือ จาตุมหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรดี พรนิมิตตวัสสวสตี ชนกกรรมที่เป็นกุศลรูปาวจรกรรม นำไปเกิดเป็นรูปพรหม 16 จำพวก ชนกกรรมที่เป็น อรูปาวจรกุศลกรรม นำไปเกิดเป็นอรูปพรหม 4 จำพวก ส่วนมรรคจิตนั้น จัดเป็นกุศลกรรมชนิดโลกุตตระ พระอริยบุคคลเบื้องต้นยังต้องเกิดอีกจึงมี กุศลชนกกรรมของบุคคลที่สำเร็จเป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี สิ้นชีวิตแล้วไปเกิดเป็นมนุษย์ หรือเทวดา หรือ พระพรหม (ยกเว้นสุทธาวาสพรหม) สำหรับบุคคลที่สำเร็จเป็นพระอนาคามี หลังจากเสียชีวิตแล้วไปเกิดเป็นพระพรหมในสุทธาวาสภูมิดินแดนที่บริสุทธิ์เมื่อสำเร็จเป็นพระอรหันต์ในสุทธาวาสภูมิแล้วจะปรินิพพานในสุทธาวาสภูมินั้น สำหรับ อุปถัมภกกรรม อุปปีฬกรรม อุปฆาตกรรม อธิบายแบบ

พระอภิธรรม คือ แบ่งเป็นอกุศลกรรมและกุศลกรรม ครุกรรม อาจิณณกรรม อาสันนกรรม กตัตตากรรม อธิบายตามแบบพระอภิธรรมคือ อกุศลครุกรรม (อนันตริยกรรม) กุศลครุกรรม (ฆาน มรรค) อกุศลอาสันนกรรม (ความชั่วที่ส่งผลใกล้จะตาย) กุศลอาสันนกรรม (ความดีที่ส่งผลใกล้จะตาย) อกุศลอาจิณณกรรม (ทำความชั่วประจำ) กุศลอาจิณณกรรม (ทำดีประจำ) ส่วนทิฏฐธรรมเวทนียกรรม (กรรมส่งผลในชาตินี้) แบ่งเป็น อกุศลทิฏฐธรรมเวทนียกรรม (กรรมชั่วที่ส่งผลในชาตินี้) กุศลทิฏฐธรรมเวทนียกรรม (กรรมดีที่ส่งผลในชาตินี้) อุปัชชเวทนียกรรม (กรรมส่งผลในชาติที่ 2) แบ่งเป็น อกุศลอุปัชชเวทนียกรรม (กรรมชั่วที่ส่งผลในชาติที่ 2) กุศลอุปัชชเวทนียกรรม (กรรมดีที่ส่งผลในชาติที่ 2)

อภิปรายผลการวิจัย

1. พบว่าแนวคิดเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า การที่จะสำเร็จเป็นกรรมได้นั้นขึ้นอยู่กับเจตนาของบุคคลนั้น เจตนาที่ดีส่งผลให้กระทำความดีทางกาย วาจา ใจ คิดดี พูดดี และทำดี เจตนาที่ไม่ดีส่งผลให้ทำความไม่ดีทางกาย วาจา ใจ คิดไม่ดี พูดไม่ดี ทำไม่ดี พระพุทธศาสนาสอนให้รับผิดชอบการกระทำของตนเอง ไม่ว่าจะทำดีหรือไม่ดี ในพระสูตรมีข้อความอธิบายกรรมดำ มีวิบากดำ กรรมขาว มีวิบากขาว กรรมทั้งดำและขาว มีวิบากทั้งดำและขาว กรรมทั้งดำทั้งไม่ขาว มีวิบากทั้งไม่ดำไม่ขาว ในอรรถกถาอังคุตตรนิกายแบ่งกรรมออกเป็น 11 ประเภท วิสุทติมรรคแบ่งกรรมออกเป็น 12 ประเภท คือ 1. ชนกกรรม (กรรมนำมาเกิด) 2. อุปัตถัมภกกรรม (กรรมที่อุปถัมภ์) 3. อุปปีฬกรรม (กรรมที่เบียดเบียน) 4. อุปฆาตกรรม (กรรมตัดถอน) 5. ครุกรรม (กรรมหนัก) 6. อาจิณณกรรม (กรรมที่ทำเป็นประจำ) 7. อาสันนกรรม (กรรมส่งผลในเวลาใกล้จะตาย) 8. กตัตตากรรม (กรรมตัดถอน) 9. ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม (กรรมที่ส่งผลในชาตินี้) 10. อุปัชชเวทนียกรรม (กรรมที่ส่งผลในชาตินี้) 11. อปราปรเวทนียกรรม (กรรมที่ส่งผลในภพที่ 3 จนกระทั่งถึงนิพพาน) ส่วนอโหสิกรรมนั้น ในอรรถกถาไม่นับเป็นกรรม เพราะตราบไต่ที่ยังไม่ได้เป็นพระอรหันต์นั้นไม่มีอโหสิกรรม หากนับอโหสิกรรมก็เป็นกรรม 12 ประเภท สอดคล้องกับเทวินทร์ เหล็กศักดิ์ดา ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์กรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า กรรมในพระพุทธศาสนามีการอธิบายถึง กรรมขาว กรรมดำ กรรมขาวให้วิบากขาว กรรมดำให้วิบากดำ กรรมไม่ขาวไม่ดำมีวิบากไม่ขาวไม่ดำ กรรมมี 12 ประเภทโดยเรียงตามลำดับจาก ชนกกรรม อุปัตถัมภกกรรม อุปปีฬกรรม อุปฆาตกรรม ครุกรรม อาจิณณกรรม อาสันนกรรม กตัตตากรรม ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม อุปัชชเวทนียกรรม อปราปรเวทนียกรรม และอโหสิกรรม กรรมที่ไม่ดีเกิดมาจากกิเลส 3 ชนิด คือ โลภะ โทสะ และโมหะ กรรมดีเกิดจาก อโลภะ (ความไม่โลภ) อโทสะ (ความไม่โกรธ ไม่เบียดเบียน) อโมหะ (ปัญญา) (เทวินทร์ เหล็กศักดิ์ดา, 2561)

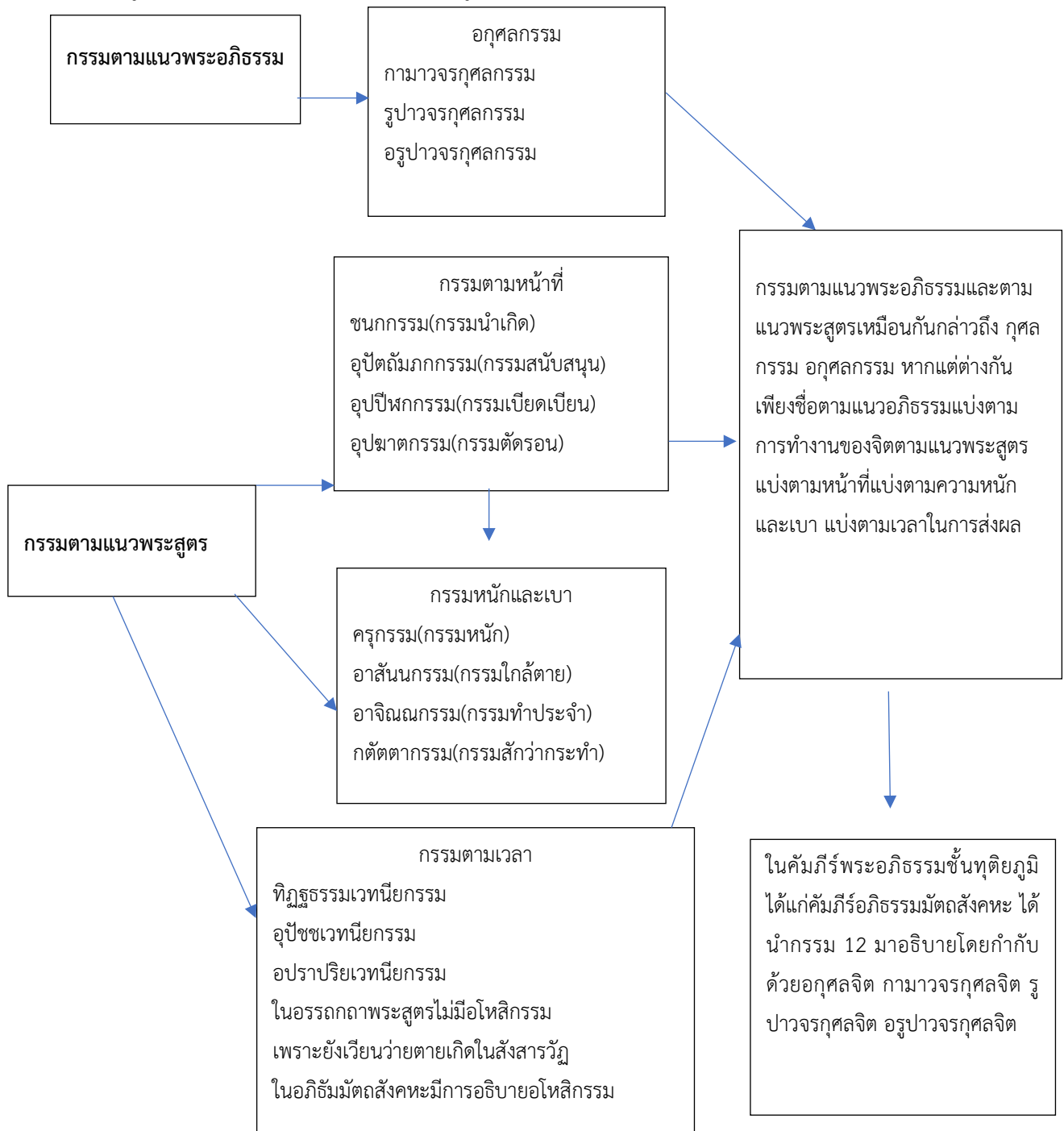
2. การศึกษาเรื่องกรรมตามหลักพระอภิธรรม พบว่า กรรมในพระอภิธรรม คืออกุศลกรรม และกุศลกรรม โดยเริ่มจากอกุศลกรรมเกิดจาก คือ อกุศลจิต 12 ดวง ที่มีเพราะโลภเจตสิก ทิฏฐิ เจตสิก มานะเป็นองค์ธรรมนำเกิด จึงแบ่งความโลภออกเป็น 8 ดวง ในขณะที่สร้างอกุศลกรรมอันเนื่องจากโลภะนั้น บ้างรู้สึกยินดี และบ้างรู้สึกเฉย ๆ ในเวลาสร้างอกุศลกรรมนั้นจิตบางดวงมีความเห็นผิดประกอบด้วย และบางดวงเป็นความโลภที่ไม่ประกอบด้วยความเห็นผิด ขณะเกิดอกุศลกรรมนั้นบางดวงมีสิ่งชวนให้ทำและบางดวงก็ทำด้วยตัวเอง

โทสมูลจิต 2 อันเกิดจากโทสเจตสิกเป็นองค์ธรรมนำเกิด ดวงทั้งสองเกิดพร้อมความรู้สึกโหม้นสปฏิหะความโกรธ ทั้ง 2 ดวงแตกต่างกันที่บางดวงมีสิ่งทำให้โกรธ บางดวงเกิดการโกรธขึ้นเอง และโมหมูลจิต 2 ดวง ที่มีโมหเจตสิกนำ ในขณะที่เกิดทั้ง 2 ดวงมีความรู้สึกเฉย ๆ แต่ดวงหนึ่งประกอบด้วยวิจิจจนา คือ ลังเลสงสัยในพระรัตนตรัย อีกดวงขณะนั้นเป็นอุทธัจจะความฟุ้งซ่าน และกุศลกรรมอันเกิดจากกามาวจรกุศลจิต จิต 8 ดวง ในเวลาสร้างกุศลกรรมนั้นประกอบด้วยความรู้สึกยินดี หรือรู้สึกเฉย ๆ บ้าง ในเวลาทำกุศลกรรมนั้นประกอบด้วยปัญญา บ้างไม่มีปัญญา บ้างกระทำเอง บ้างมีคนชวนให้ทำ และกุศลของรูปาวจรจิตและรูปาวจรจิตซึ่งเป็นจิตของบุคคลผู้ได้รูปฌานจิตและอรุฌานจิต อำนาจของฌานก็มีการเสื่อมได้ ซึ่งทุก ๆ อย่างในอภิธรรมก็ขึ้นอยู่กับอำนาจของกุศลและอกุศลซึ่งในพุทธศาสนาถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมากที่สุดซึ่งสอดคล้องกับงานของ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน) เรื่อง “อำนาจอันยิ่งใหญ่แห่งกรรม” พบว่าทรงสรุปหลักกรรม พระพุทธศาสนาสอนให้พิจารณาหลักกรรมเนื่อง ๆ เพื่อเป็นผู้ไม่ประมาท อำนาจของกรรมยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก แม้อำนาจของกรรมดีก็ไม่อาจทำลายอำนาจของกรรมชั่ว และอำนาจของกรรมชั่วก็ไม่อาจทำลายอำนาจของกรรมดีได้ แต่ถ้ากระทำความผิดมาก ๆ สม่าเสมอ ในภพภูมินี้ กรรมชั่วก็ไม่สามารถจะตามมาทันได้เพราะอำนาจของกรรมดีที่ขวางไว้ คนที่ยังละกรรมชั่วมิได้ เพราะยังประมาทมิได้เชื่อในผลของกรรม โรคทางใจก็เกิดขึ้นได้เพราะอำนาจกรรม กรรมเป็นเรื่องสำคัญสำหรับทุกชีวิตที่ปรารถนาความสุขดี ทั้งคนและสัตว์ล้วนเกิดมาด้วยอำนาจกรรม (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2565)

3. การวิเคราะห์เรื่องกรรมตามหลักพระอภิธรรมพบว่า การแบ่งกรรมออกเป็น อกุศลกรรม กามาวจรกุศลกรรม รูปาวจรกุศลกรรม อรูปาวจรกุศลกรรม และมรรคจิต (กุศลกรรม) จิตที่เป็นเหตุให้เกิดอกุศลกรรม คือ อกุศลจิต ได้แก่ โลกมูลจิต โทสมูลจิต โมหมูลจิต กามาวจรกุศลกรรม ได้แก่ กามาวจรกุศลจิต 8 ดวง รูปาวจรกุศลกรรม ได้แก่ รูปาวจรกุศลจิต 5 ดวง แบ่งตามประเภทของฌาน 5 ระดับ อรูปาวจรกุศลกรรม 4 ดวง แบ่งตามประเภทของฌาน 4 ระดับ มรรคจิต (กุศลกรรม) คือ โสตาปัตติมรรคจิต สกาคามิมรรคจิต อนาคามิมรรคจิต อรหัตตมรรคจิต มรรค (กุศลกรรม) เกิดเพียงหนึ่งขณะเท่านั้นในขณะที่มรรคเกิดขึ้นทำหน้าที่ประหารกิเลสตามลำดับขั้นของพระอริยบุคคล ความสอดคล้องกับงานของ พระสมพร ปภัสสโร (แก้วมณี) ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อการแก้กรรมของชาวพุทธในสังคมไทย” งานของพระสมพร เน้นเรื่องกรรมที่บุคคลทั้งหลายได้ทำทางกายเรียกว่า กายกรรม ทางวาจา เรียกว่า วาจากรรม ทางใจเรียกว่า มโนกรรม ทั้งกรรมดีและกรรมไม่ดีที่ได้ทำไปแล้วไม่สามารถแก้ได้ บุคคลทำกรรมดีส่งผลให้บุคคลนั้นมีความสุข บุคคลที่ทำกรรมไม่ดีส่งผลให้มีความทุกข์ ไม่สามารถแก้กรรมไม่ดีที่ได้ทำไปแล้ว นอกจากจะทำกรรมดีให้มากขึ้นชาวพุทธเชื่อเรื่องกรรมและผลของกรรม ใช้ความเพียรในการปฏิบัติเพียรพัฒนาจิตจนกว่าจะบรรลุมรรคจิตและผลจิต (พระสมพร ปภัสสโร, 2560)

องค์ความรู้ใหม่

จากการค้นพบผลวิจัยการศึกษาวิเคราะห์เรื่องกรรมตามแนวพระอภิธรรมพบว่า กรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาโดยทั่วไปมีความเหมือนกันโดยสภาวะ ต่างกันเพียงชื่อ โดยที่กรรมในคัมภีร์พระสูตรส่วนมากแบ่งตามหน้าที่ แบ่งตามความหนักเบา แบ่งตามกาลเวลาให้ผล ส่วนพระอภิธรรมจะตั้งชื่อตามจิตและเจตสิกที่เกิดขึ้นคือ อกุศลจิตคือ (โลภมูลจิต โทสมูลจิต โมหมูลจิต) เป็นสาเหตุให้เกิดอกุศลกรรม กุศลจิตระดับเบื้องต้นเป็นเหตุให้เกิดกามาวจรกุศลกรรมเป็นกุศลจิตที่เกิดในกามาวจรภูมิ (มนุษย์และเทวดา 6 จำพวก) จิตที่มีสมาธิระดับฌานจิตเป็นรูปาวจรกุศลกรรม (รูปพรหม 16 จำพวก) จิตที่มีสมาธิฌานจิตระดับสูงเป็นอรู pawจรกุศลกรรม (อรุพรหม 4 จำพวก) กำหนดเป็นแผนภูมิดังนี้

สรุป

กรรมตามแนวคัมภีร์พระพุทธศาสนาแบ่งกรรมออกเป็น 11 ชนิด (เว้นอโหสิกรรม) เนื่องจากในสังสารวัฏที่สรรพสัตว์ยังเวียนว่ายตายเกิดการทำความกรรมทุกอย่างจะต้องรับผิชอบการกระทำ หรือแบ่งกรรมออกเป็น 12 ชนิด โดยนับอโหสิกรรมด้วย โดยมุ่งถึงบุคคลถึงแม้ทำความหนักแต่เมื่อสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วกรรมที่ทำไว้ทั้งหมดจะเป็นอโหสิกรรม ส่วนในพระอภิธรรมจะมุ่งจัดจิตและเจตสิกลงในกรรม การกระทำไม่ดีมีสาเหตุมาจากอกุศลจิต 12 ชนิดคือ จิตที่เป็นความโลภมี 8 จิตที่เป็นความโกรธมี 2 จิตที่เป็นความหลงมี 2 จิตไม่ดีส่งผลให้ทำความไม่ดี การทำความดีทุกชนิดในระดับเบื้องต้นเป็น กามาวจรกุศลกรรม การทำความดีระดับฌานจิตเบื้องต้นเป็น รูปาวจรกรรม การทำความดีระดับฌานจิตเบื้องสูงเรียกว่า อรูปาวจรกรรม สำหรับมรรคจิต เป็นกุศลกรรม ในคัมภีร์อภิธรรมัตถสังคหะซึ่งเป็นคัมภีร์ชั้นหลังได้นำกรรม 12 มาเป็นส่วนหนึ่งในการอธิบายเรื่องจิต และเจตสิก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

หน่วยงานที่จัดการศึกษาควรให้ความรู้เรื่องกรรมตามแนวอภิธรรม อันมีพื้นฐานจากจิตใจของมนุษย์ เนื่องจากจิตใจของมนุษย์เป็นผู้ก่อให้เกิดกรรมดีและกรรมไม่ดี การรักษาจิต คือ การรักษากรรม สถานศึกษาควรนำความรู้ความเข้าใจในเรื่องของจิตและคุณสมบัติที่เกิดกับจิต ที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมทั้งดีและไม่ดี เมื่อนักเรียนนักศึกษาเรื่องจิตและคุณสมบัติที่เกิดกับจิตแล้วจะทำให้มีเครื่องมือในการดำเนินชีวิตในโลกปัจจุบันอย่างมีความสุข

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นหัวข้อเกี่ยวกับ

- 2.1 ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบเรื่องกรรมระหว่างพระสูตรและพระอภิธรรม
- 2.2 ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องกรรมของวัยรุ่นในสังคมไทย

บรรณานุกรม

- พระสมพร ปภสสโร. (2560). *ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องการแก้กรรมของชาวพุทธในสังคมไทย*.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุเมธคณาจารย์. (2546). *อภิธรรมัตถวิภาวินีฎีกา*. แปลโดยคณาจารย์มูลนิธิภูมิพลโลกิคุ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิพลโลกิคุ.
- พระอนุชทาจารย์. (2546). *อภิธรรมัตถสังคหะ*. แปลโดยคณาจารย์มูลนิธิภูมิพลโลกิคุ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิพลโลกิคุ.

- เทวินทร์ เหล็กศักดิ์ดา. (2561). *การศึกษาวิเคราะห์กรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาพระไตรปิฎกศึกษา คณะพุทธศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2500). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). *อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2558). *วิสุทธิมรรคภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2565). *อำนาจอันยิ่งใหญ่แห่งกรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.